

## Historia badań językoznawczych. II. Język — działanie, zdarzenia; wyrażenia jako „narzędzia”; ich natura i struktura ogólna.

**Tezy. A. J. jako** (Saussure'owski) *langage* ["to, że ludzie mówią"] obejmuje: **(a) działania** (należące do kategorii zdarzeń; są to zdarzenia dla mówiących minimalne), w szczególności odpowiadające schematom: *a powiedział, że\_ i* (wtórnemu): *a powiedział:\_*; **(b) wyrażenia**, tzn. wyróżnione intersubiektywnie **obiekty perceptybilne** realizujące określone **wzory** (układy wirtualnie powtarzających się części o określonych właściwościach **strukturalnych**; w. w ich użyciu podstawowym można uznać za **narzędzia** działania mownego; określony ich zestaw to *j.* [pewnej społeczności] jako *langue* (de Saussure)).

**B. Cechy wyrażen:** **a).** dyskretność, powtarzalność i inwariancja (niezmienniczość), **b).** kompozycjonalność (podstawowej) części w., z włączeniem w to dewiacyjności określonych w. (określonych kookurencji w. lub ich braku; przyjęty symbol: \*), **c).** (ogólnie ważny) proporcjonalizm; tzw. oś syntagmatyczna vs. tzw. oś paradygmatyczna (ich rola w reprezentacji *wiedzy*), **d).** autonomia / arbitralność (materialna) w stosunku do reszty obiektów (referentów), **e).** przezroczystość (w. nie reprezentują *wiedzy* o sobie samych tak jak są właśnie użyte), **f).** niesamoweryfikowalność w., których może dotyczyć różnica między prawdą a fałszem (implikują one jedynie alternatywę odpowiedniej *wiedzy* i jej dopełnienia logicznego), **g).** uczestniczenie w operacjach „metajęzykowych” na prawach przytoczenia, **h).** rekurencja w odniesieniu do *pewnych* w., **i).** dwa „szczeble rozczłonkowania” w sensie Martineta: obok nadrzędnych w. samodzielnie znaczących (bilateralnych) — w. odgrywające *jedynie* rolę diakrytyczną, **j).** te pierwsze to **jednostki j.** lub ich złożenia; ich projekcja składniowa (ewent. zerowa; walencja, embedding); wyróżniona rola twórców *kontrastywno-segmentalnych* (w szczególności sylabicznych, por. niżej); uzupełnienie w postaci *operacji* na segmentach kontrastywnych (zasada "item-and-process").

**C. Media:** ich różnorodność oraz wyróżnienie medium głosowego (z przyczyn oczywistych).

**D. Techniczne właściwości wyrażen:** **a).** (konfiguracyjne) uporządkowanie linearne i/lub nielinearne, **b).** „werbalność” (por. wyżej: **j.**), **c).** [w odniesieniu do wyrażen dźwiękowych] prozodia (frazowość; środki suprasegmentalne, zwłaszcza sylabiczność), **d).** redundancja środków perceptybilnych (jako remedium na tzw. szum informacyjny), m.in. różnorodność twórców „kontekstowo-komplementarnych” (zwłaszcza wyrazowych) przy zachowaniu projekcji (fleksja), **e).** techniki „słowotwórcze”.

**Ad A. (a)** Rola *działania* w *j.* nie budziła wątpliwości (np. „rozum czynny” Arystotelesa; Bhartrhari; Hobbes; *energeia* Humboldta i in.). Asercja – rzecz główna wszędzie tam, gdzie sprawa wartości logicznych była w centrum. Rozróżnienie mówienia asercyjnego (*a powiedział, że\_*) i relacjonowalnego cytacyjnie nie zajmowało, poza Austinem, należnej pozycji (*oratio obliqua* vs. *oratio recta* raczej jako zróżnicowanie stylistyczne; Geacha uznanie *o. obliqua* za zbędną). Zdarzeniowa minimalność aktów mowy: Augustyn, Humboldt. **(b)** Nazwy jako „narzędzia” u Platona. *Lekton* stoików. „Quasi-rzecz” Abélarda. „Słowocentryzm” de Saussure’a.

**Ad B. a).** M.in. Jakobson. **b).** We wszystkich wątkach myślowych (m.in. zasada *veritas est in compositione*). Arystoteles. Apollonios Dyskolos. Gramatyka spekulatywna XIII-XIV w. Gramatyka filozoficzna XVIII w. Frege. Peirce (po części odmiennie). Husserl. Chomsky. Całe współczesne językoznawstwo. **c).** Kontrowersja „analogia vs. anomalia” w starożytności europejskiej. „Qijās” w opisach arabskich; Avicenna. Młodogramatycy (Paul). Baudouin de Courtenay, Kruszewski. Whitney. De Saussure. Kuryłowicz. **d).** Platon. Cała tradycja „konwencjonalizmu”. **e).** M.in. Kartezjusz. **f).** Wittgenstein. Tarski. **g).** Petrus Hispanus. Gramatyka spekulatywna i in. pisma średniowieczne. Carnap i współczesna logika. Reach. **h).** Chomsky. Współczesna logika. **i).** Przedmiot powszechnego konsensusu. **j).** Uzupełnienia w gramatykach europejskich i arabskich. Bühler (konotacja). „Aktanty”, „circonstanty”, np. Tesnière’a. De Saussure: ogólna idea jednostki *j.* (jako wielkości trudnej do identyfikacji).

**Ad C.** Ujęcia pisma jako systemu drugorzędnego. „Fonocentrycy”. Humboldt. De Saussure.

**Ad D.** Obecność składni i fleksji oraz słowotwórstwa (w różnych postaciach) w klasycznych gramatykach indyjskich, greckich i łacińskich, arabskich, tureckich. Akomodacja („rząd”, „zgoda” itp.). Model „item-and-process” vs. „item-and-arrangement” (m.in. Pānini vs. dystrybucjonizm amerykański). Podziały mało klarowne.